

о. Кость. Курилло

РІДНА ШКОЛА НА ЕМІГРАЦІЇ

— або —

Прилюдне письмо до нашого грома-
дянства

ЦІНА 25 ЦЕНТІВ

Увесь дохід на Рідну Школу

— 1924 —

Накладом Тов. ім. о. Остапа Нижанковського
при українсько-католицькій свято-нікола-
ївській церкві в Бофало, Н. Й.

З друкарні Сирицького Дому СС. Василянок
у Філядельфії, Па.

о. Кость. Курилло

Рідна Школа на еміграції

— або —

**Прилюдне письмо до нашого грома-
дянства**

ЦІНА 25 ЦЕНТІВ

Увесь дохід на Рідну Школу

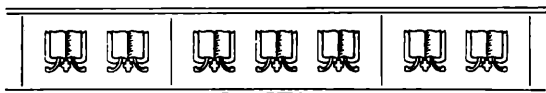
— 1924 —

Накладом Тов. ім. о. Остапа Нижанковського
при українсько-католицькій свято-нікола-
ївській церкві в Бофало, Н. Й.

З друкарні Сирицького Дому СС. Василіянок
у Філадельфії, Па.

А
цей мій труд
посвячаю нашим Владикам
Қир Қонстантинові
ТА
Қир Василеві

на щасливий початок у Божій ласці до
великого діла.

РІДНА ШКОЛА НА ЕМІГРАЦІЇ

Мово рідна, слово рідне
Хто вас забуває,
Цей у грудях не серденько
Тільки камінь має.

Так заспівав поет. А ми замість між-
партійних спорів, щоденного кавальцю-
вання себе взаїмно, витрачування доб-
рих нераз сил, нехтування кращих погля-
дів, — ліпше взятись за це, що найконеч-
нійше, що понад усьо сягаюче, бо тикаю-
че до самих підвалин будуччини нашого
тут народу на еміграції, — а іменно
дітвори та її рідної школи.

**Загальний
погляд.**

Пригляньмо ся добре до себе. Так,
як до нині, — наша будуччина не сягає
далше як двацять років, бо немаємо
своїх регулярних шкіл. А ціж вечірні
наші школи, годі буде на будучче поваж-
но трактувати. На еміграцію нову го-
діж знова рахувати, бо вона на довгі роки
відтята для нас новим законом Сп. Дер.
з квітня 1924 р., та так, як деякі мовля-
ли, нема надії на відсвіжування нашого
духа старокрайськими емігрантами. А
хочаб і була нова наша еміграція, це вона
після здорового розсудку, неме нічого

спільного з виховуванням нашої тутешньородженої дітвори та відвіжуванням духа. Те виключно залежне від нас самих та, за що і беремо відвічальність перед Богом і народом.

Влюбились ми пописувати ся та звати себе пів-мільоном, але мусимо увійти глибше в себе і полічити, що маємо. Маємо стокільканайцять церков та при них не цілу сотку вечірних шкілок, із яких не всі сягають ліпшої ціли. А народ наш, думає, що вплативши свою колекту місячно чи піврічно, а яка, правду сказавши, є нічим із огляду, що інші народности вплачують, — гадає, що вже сповнив увесь свій обов'язок, і за те має йому бути всьо. Тимчасом, щиро сказати, це забато, щоб умерети, та й замало, щоб жити. Про те животиємо, а не жиємо, як громадянство тільки на недовгий час, а справу школи мовчанням чи незнанням відсуваємо *ad calendas graecas*. А тимчасом діти родять ся, ховають ся, доростають, забувають своєї рідної мови, роду, нації, — пропадають.

Справді два чи три рази, за послідних вісім літ, згадав хтось публічно, прилюдно на конвенціях про школу, навіть вибрано «Комісію» чи «Комітет» та й на цьому скінчено, і благоденствуємо, думаючи, що ціле наше щасття народне у запомогових організаціях та в їхній заквашеній нераз політиці.

З прикарпацькими браттями здавалося тут ліпше, мають рівнож більш сто церковів, тількиж вечірних шкіл, та мають навіт здебільш осібні будівлі, деякі з них здвигнені знатнійшими вкладами, а які звуть школами, та наука в них, це може і нище, бо за свою словаччину та церковно-славянщину не пішли на один цаль у перід, а зворот їхньої молодіжи, це хіба перехід, у найліпшому случаєві, до єпископальних. Як дух народний в їх нездецидуваний так і спосіб розуміння «Християнство-Католицтва» сягає часів тільки обрядівщини. Є кілька між ними гарних винятків, але ці твердять засаду, що так воно не є.

Думаємо, що тут на еміграції, бути немуть між нами різниці та не стануть Карпати граничним стовпом, а навпаки — карпацький хребет стане спійником нашого одноцільного українського організму-громадянства, так, як є він у тілі на обидва боки.

І починаймо злуку від школи, від молодіжи, одні другим поможемо, звернемо вагу на браки та конечности, будучі самі вирозумілі та прихильні до розумної критики та піддаймося такій критиці саміж. Бо як, у них є жертволюбність, вмилювання до свого, хоч не свого часом, а передусім одноцільність, щоб так сказати, расова спійна Прикарпатчан, а чого в нас не раз не достає, —

так у нас знова є ця відома національна, широкі крила розмаху і охота до вищого життя з ціллю своєї держави. — чого їм знова недостає.

Мусимо руководитись: — брат братові руку подасть!

Натепер зберімо про те наші сили і погадаймо про найбільш пекуче, про школу, та зробімо її такою, щоб вона не тільки послужила тут на нашу будучність а одночасно стала ся конечним взором, який приймуть браття з Прикарпаття, а з ним наші національні засадничости. А тим рівнож більш, коли в них завладів тепер курс москвофільства, а в Новій Польщі знова на українських землях перечеркнено нашу рідну школу рескриптом кураторії (давна Рада Шкільна Кравча) в якому видала обіжник у справі урядової мови в прилюдних і приватних школах із непольською мовою навчання, а яким зазначає «ze wszystkie powszechnie tak publiczne jak i prywatne na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej istniejące szkoły legalne na zasadzie ustaw i przepisow szkolnych za wscislem tego slowa znaczeniu» «szkolami polskimi.» Далі говорить ся в обіжникові, що правитество мусить стати на становищі польської рації стану, а консеквенцію цьої засади між иншим збереження польського характеру школи на внутр і на зовні вживанням виключно польської мови яко урядової.

В слід за цим свідоцтва, шкільні акти різного роду і друге маєть ся стилізувати виключно в польській мові.

Розумієть ся, що таких указів, які ображають національну честь годі виповняти, про те в слід за цим йде польської влади нагінка і притаки замикати наші школи. Ізза таким і не треба обяснення.

Може і прийдесть ся нам узяти на свої рамена обовязок просвітний у загальному значінню з огляду на страшний гнет на рідній. Бо ріжними стежками веде Бог не тільки одного чоловіка але і цілі народи, так доказує нам історія. Воно може і добре, що змушені були ми розійтись по еміграціях, та на той спосіб набуті спосібність скріпити само-силу та продумувать за себе самі, і образувати ся, взоруючись тепер на найліпчих примірах.

Спімнути конечно треба, що если молоде наше тут покоління ще як так, хоч уже спорадично, але ще думає по вкраїнськи, це виключна заслуга церковів та їхніх трудів, хоч як дрібненьких цих парохіяльних вечірних шкілок. Бож ці одні навчили їх не зривати з духом релігії, а тим самим зі здоровим змаганням народу та його ідеалами. Проче — це виняткове, начеб на спробу, показало нетільки хібну ціль, але в результаті зробило матерял, на щасття немногий,

бо одиницями, йдучий у розріз із загальним змаганням.

Доказом є на других сусідних еміграціях другонародних, що всяке шкільництво організуватись ме біля церковів та під їх проводом. Іначе й ціли немета готово піти в розріз стараючим ся і змінити адресу для якої складалось.

Добре чи це,
що церква
має школи?

Відповідь на те питання є майже злишна, бо це навіть не до думання факт, щоб духовенство виховувало дітвору іначе, як у духові чисто народному, яким церква наша на скрізь пересякнена з діда прадіда, яка собою та своїм обрядом безнастанно була і є національним зобороллом проти ворогів вікових. Дух знова релігійний підтримує і відріжняє її від других та сам собою приказує при вірі не кидати народности, а плекати її та дорожитись її ідеалами.

А одначе цей такий природний а конечний факт для деяких наших вольнодумців чи поступовців є він немилим або непотрібним.

Застановитись нам треба, в якому духові мала би бути виховувана дітвора?

За сказівками та давними фактами звернімось до найстаршої а не о підозрілій вартости вчительки народів, якою є історія. Відвернімось на момент взад поза себе і питаємось про раду чи осуд не тільки нашу минувшину, але возьме-

мо справу ширше і питатись мемо про досвід віковий у других народів.

Бачимо, та ніхто не в силі перечити цьому, що — як довгі та далекі дії люцтва від завязків цивілізації аж до наших часів останніх, — люцька думка всюди серед народів світа плекалась та виховувалась у культурі релігії, вірування, передання. Возьмімо чи це стародеревні часи ще за поганства, чи новосвітні за християнства. Давний Рим, який переказав світу безсмертні взори характерів, народолюбства і багатирства, плекав діточок своїх у карному почитанню для своїх богів, обичаїв та народного завіщання.

Із поширеним християнством виховання найшлося у руках клиру головно чорного у всіх краях Європи, позаяк монахи були на тоді найбільш освічені люди та з наукою релігії несли всім і усюда освіту і знання у темпі душі варварських іще людей. Багато пізніше потім, по віках, почали закладатись школи свіцькі, державні, приватні біля одначе шкіл, які безпереривно були ведені монастирами та прихоцтвами.

Ці останні зеднали собі понинішній день опінію найліпшої моральної тресури, вироблення характерів, причинення та справлення нераз диких наровів учнів.

В одній тільки Франції покасувано

цілковито монастирські та парохіяльні школи, а вольна республіка поконфіскувала майно церковне, позамикала научні заведення та вчителів духовників заслала на вигнання з вітчизни. І що сталося? Роки пізніше, коли прийшла світова війна в 1914 р., коли показався брак характерів, моралі і любови вітчизни, бо не у всіх була віра, припіднено собі на прогнаних вчителів та вчительок духовних, які на чужинах, а передусім у Канаді, заклали другу матірню Францію Божу, а якою рукою і серцем, у цьому часові Божого допущення, її допомогла. Вертають ся до шкіл французьких християн викинені і запрошають ся на вчителів і вчительок цих, що їх прогнано.

Що до України, а передусім Галицької, це ми перебували, важке верем'я. Немаючи, ні знаючи свого права, під владою історичної Польщі, на щасття наше взоруючись на Заході довгим рядом років держались своєї нації школами василіянськими, монастирськими та дяківськими цибте парохіяльними. Були в нас давніше і фундації наших вельможів, поки те ще вони не перебрались у польську шляхту.

Пригадаймо собі, що теперішні так звані польські роди, Дідушицькі, Чорторийські, Потоцькі, Шептицькі, Четвертинські і багато-багато інших більших і менших, це тільки польським ви-

хованням, ляцькою школою, спольщені Українці. А найлютіший зі всіх лютих, це Ярема Вишневецький так по багатирськи описаний Генриком Сенкевичом, у історичній епопеї польській а із враїнської землі «Ogniem i mieczem» повісти, який наших браттів живцем вбивав на палі та смажив собаці на пир, видовбував очі, — це також Українець, лише вихований у польському шовіністичному духові. Бо за історичної Польщі польські школи виховували з молодого покоління чимало перекінчиків, ренегатів, зрадників, найзавзятіших ворогів українзму. А перед вели у цьому польські монастирські заведення.

І таке подібне, цілком схоже, застає нас тепер знова на рідній.

І хоча тоді відчужилось нас наше боярство, осталися нам справдішні меценати і вчителі освіти василіянські школи та переслідуваний польською владою український священник і дяк. І це їхня спромога, що під правлінням Австрії зродилися більші мужі, ліпші, кріпші характери, які довели аж до удержавлення нашої школи. А хтож, як не той наш клир витворив нам інтелігенцію — освічених і своєю першою школою і радою і грошем дав спромогу до вищої освіти інтелігентам. Хай свідкують за це, старі наші доктори, адвокати, професори!

Подібно було із нашими і на Закарпаттю.

Така й є загальна пошана наших здорово думаючих, свідомих для своєї школи під опікою церкви та її священства.

Біжуча хвиля
на Галицькій
Україні.

Те, що виборолось десятками років, це удержувало ся потом чола і кєрвавицею народу і його священства за володіння Австрії, те «Нова Польща» без пардонів та короводів перечеркає.

Такий голос розпуки злітає і до нас:

Невиносиме і просто незрозуміле в культурному світі є поступовання польської шкільної влади у відношенню до української школи у Східній Галичині.

Українська школа в Східній Галичині — це продукт довгої праці, великої і довготриваючої політичної боротьби на протязі кількох десятків літ, боротьби веденої кількома поколіннями. Це здобуток так народу за його змагання, це українські добре набуті права, на які посягає тепер свою лабу несити чорна сотня «кресового» польського громадянства.

Почалось від замикання шкіл, від ставлення перешкід що до основання нових шкіл, а заміщування їх польськими силами. Почалось безправними та насильними переминами викладної мови української на польську.

Далі введено до учительських семінарів з українською викладною мовою науку історії і геології, та педагогіки й історії педагогіки польською мовою. Ще далі введено урядову внутрішню мову польську до народних шкіл, потім семінарів, і наказано вести все внутрішнє діловодство по польськи. А вкінці зробила ця сама влада, львівська кураторія рабунковий напад на права українського народу в гімназіях. (Свобода, з травня 1924).

Цей образець сам за себе говорить та не потребує коментарів, бо він розпачливими зойками вдаряє в кожне українське серце.

Наш настрій на рідній та дух, щоб усяким способом втримати рідну школу та найти животних сил до оснування дальших шкіл, а вельми конечних, і справді приходить гадка, що цю першу рідну школу сперти треба на парохіяльних та монастирських організаціях.

Вже ОО. Спаса у Львові на Збоїзках відчинили перші дві класи української гімназії. Хай підуть їхнім слідом ОО. Василияни, відновлять свого шкільну світлу минувшину, а з ними наше духовенство парохіяльне стане із «Рідною Школою» та «Педагогічним Товариством» до ратунку народові своєю школою. Приходить велика пора і важний час! Хай

ці школи розсіюють ся скрізь по нашій землі, а ніяка адова сила не переможе нас!...

**Теперішня
хвиля в нас
на еміграції.**

Ізза цього хоча коротенького перегляду діїв релігії та церкви загально серед люцтва, а особливо в нас на рідній, бачимо, що вона була дійсним виховавцем народів у Європі, плекаючи думку люцтва проміж твердими матерьяльними умовинами життя-буття, прямуючи гадки його і почування до вершин ідеальних, навчаючи служити ідеалові, ідеї та Богові.

Найбільший відлам нашого народу — його рідні діти, — його люд робучий числом пів міліона душ, — найшов ся на свободній землі Вашингтона. Розрастаючий ся тут, хоча ще бідний і сирітний, темний нераз і безрадний а недовірчивий, не зазнавши кращої долі в себе на рідній, а тут кинений нераз і недва на жир ріжних народолупців, що окрадають його та роблять на йому свої ріжні експерименти, доложивши ворогів і своїх і чужих, що хотять його винародовити, — осталась йому одна релігія, вірування його, віра батьків, а яка одна ратувала його і не покидає.

Слуги та речники цієї релігії, те вкраїнсько-католицькі священики, що найшлись перші біля нього, опікою обгорнули свій народ, у цю далеку землю за-

їхавши, дали йому слово поради, науки, потіхи духовної, помочи в життю—буттю. Та не тільки це, але цілком подібно, як колись у діях люцтва і на Україні, опріч віри і будування церковів, почали провадити самі початкові, азбучні школи вечірні при цих церковцях, громадячи біля себе вкраїнську дітвору а і старших неграмотних, розсипаних по далеких закутинах городів. Вони теж, ці перші священники, а імена їх вам усім іще у пам'яті, організують далі безрадних і безладних українських робітників у брацькі цілоти — та продумують про його буття на лиху хвилину і конечність і так створюють перші заповогові організації, у яких служать самі за урядників без винагороди, редагують часописи, календарі і т. д.

Місцями вже тут осідають ся Українці заповняючи майже цілу вулицю, або її часть, беруть у руки гандель, лучать ся у стоваришення, єдночать своє життя. Навіть на далеских вестах є кілька кольоній виключно о вкраїнським характері. І чим раз кріпче організують ся, тим ліпче починають відріжняти ся, викрокуючись неначеб зпід звичайної міри, однайдують українську душу та свідоміщі вже силкують ся на власні ціли народні, а рахуючи себе пів-міліоном, можуть хоча на біжучу годину показа-

ти: — ми є девятою частю Галицької України.

Зісередкуване нами життя нашого громадянства у цей спосіб, уже не йде під одно руковоцтво нашого священства, позаяк допливаючі другі елементи зі старого краю, а які повирастали на різних теорях і поняттях, відбивають керму, розбивають організації, творять народне баламуцтво захвачують у свої руки. Докинути до того, їхню несумлінність та власну нажитність, — народний характер терпить, організм громацький псуєть ся, — і — хворіємо!...

• І ніщо инше, тільки це доказує, що замість багатіти, єдночитись, — бідніємо, кавальцюємо ся. Це об'яв першого нашого занепаду. Чільне ім'я нашої церкви понижено, а її робітників оплювано, а тим самим народне тіло подіптане.

У цьому якраз підставова причина початку руїни і винародовлення нашої еміграції.

Багато, дуже багато зробилось перед тим, на тамтой час, хоч які були важкі, неприхожі обставини, — а тепер малоб це піти усьо на запропашення?...

А чого нам
потреба?

Під таку біжучу пору стає перед нами, перед нашим життям емігрантів до злагодження справа велика, вельми важна, бо найчільнійша, засаднича, яка вимагає в українському народові великої

присутности цього переважного почування, а для всіх однакова і дорога. В такій час змовчати мусять усі та кинути в кут усякі ненависти та сварки, всякі впередження і боротьби партійні.

Є добра понад усі партії і фракції, що приказують послух і карність, звагу і осуд безсторонний усім.

Бо чим є ці партії, як не улетнім змістом моменту, змінчивих вподобань чи переконань, — наколи добро народу є незмінне і сперте на підвалининах цілих дій історичних.

На галицькій Україні є партії, є і місцями навіт і гостріщі двобої між ними, але ми не забуваймо, що добро народу одно, про яке всі однаково думати муть і говорити, — та не забуваймо, що там під їхніми ногами є власна прадідна земля, що безнастанно говорить до них голосами живих та вмерлих, що там є воздух, природа, біжуча і минула хвиля, всьо повне українізму, його сили, тепла, чару, вмилювання, що там кожній кутик український з діда прадіда, з крови і кости, пригадує українськість.

Зовсім друге діло тут в Америці. Тут нема нічого ізза тамтого. Усьо нам чуже. І блакит неба і земля, і люди, і їх голоси, життя, окружіння, природа, культура, — а всьо разом узяти, глушить, руйнує цю вкраїнськість у нас, яку за

всяку ціну втримати маємо та переказати її треба дітям нашим.

І ведлятого, — що для народу там на рідній не є загубним, хоч у високій мірі нераз підтинає його сили і змагання, це, як раз у нас тут в Америці, може статись вироком на нашу руїну і загладу — винародовлення, — если собі не збудуємо спільного хребта під засадничим кличем за одно.

Оцяж стоїть нині перед загалом нашої еміграції справа порозумління і згоди засадничої всіх вимагаючи, іменем українськості, це є збереження вкраїнського життя і нашої тут української будучности, в Америці. Ділом тим є справа виховання дівтори та уроблення собі одного фронту і погляду на наше тут шкільництво та одночасно згідлива з опінію тут акція — а енергійна і стійна цілої нашої еміграції.

Справа виховування дітей є нині одною найбільш пекучою та чільнішою усього навіт у народів вольних, державних, маючих, незагрожених ніким а спокійно сидячих на своєму. А щож казать про цю справу в народів розбитих, закріпочених, винародовлюваних, при чужій висячих призбі, — як ми Українці!...

Який приказать вихід із цієї оплаканої ситуації, — який найти ратунок, у чім вислідити середник, в якому зісередкують ся наші діти?

Одно за другому розбірають мемо.

На цьому місці підкрислити мушу, що говорю виключно про вкраїнську дитину, а не про американські діти. З досвіду знаю, що подібно як я, думають кращі педагоги і дослідовці других тут еміграцій, а які одночасно вельми льояльні горожани Америці, саміж уже в третьому а може і четвертому поколінню, — а яким лежить на серцю невинародовлювання ся зі своєї нації. Знаю, рівнож, що різні наші непрохані опікуни і псевдонародовці гіршитись муть моїми словами або перекручувати муть на нелюбяльність. Я свідомий конституції Сполучених Держав, люблю і кохаю цей край, я вдячний цілим серцем за кращий кусень насушного для мого коханого вкраїнського емігранта, віддам усьо що в мене для Америки, та одночасно так, як почуваюсь добрим і льояльним складником цього великанського американського громадянства, так із другого боку жалію вкраїнського ймення і боронити його му перед винародовленням. Це мій святий обовязок, яко вкраїнсько-католицького священика, яко інтелігента, та одночасно, яко громадянина, який чейже має право, хочби, яко людина освічена забрати голос прилюдно. Впрочім так мусять думати Айриші, Німці, Чехи, Словаки, Французи, Ляхи

Школи
прилюдні.

і другі, що мають свої парохіяльні школи, а які добачують у тих своїх рідних школах твердині не тільки віри але одночасно зобороло народне перед винародовлюванням.

По думці сказівок даваних нашій еміграції деякими нашими інтелігентами, є, що публична школа американська нам вистарчає, — та ізза цим розгляньмож її ціхи, прикмети і вади.

Ці школи є містецькі, про те створені великим, коштовним а форсовним накладом. Здоровля дитини, це справдішня їх жура. Кімнати в їх ясні, просторі, високі, світляні, повітря багато. Свободи дають много, а навчання лагідне. Стосунок вчительки до дитини виrozumілий, як у матері. Це всьо додатньо впливає на дітвору, яку вже у вчасному ранці трактуєть ся на свободолюбивих горожан великої вольної держави.

Що до знаття у цих школах публичних, це воно не так високе і світле, а і вчительки не такі вони собі дуже освічені. У всьому грає політика. Що до геграфії, історії, чужих мов, вельми слабо, ледво старчить вимогам краєвим а інші предмети, те тільки практичне навчання приготовуюче до практичного життя та зарібковання.

Саміж американці гостро критикують у щоденній пресі безнастанно своє шкільництво в цьому згляді та відчува-

ють великі браки. А крім того — іще друге. І так, — одні відчують брак викладів релігії, другі — за всенародний дух, а інші за форсовну тресуру патріотизму для новокованої нації.

А це як раз засадничі ціхи, які гублять кожную дитячу вкраїнську душу.

Душі народів є глибоко відрубні собі. Цю відрубну душу наслідить кожня дитина. Вона має її вже у крові, у духові. І як природу чи вдачу землі стосує умієтно садівник до роду рослини, яку плекає, — так і природу і спосіб виховання стосувати ме до душі дитини, посвячений і одноіменний із неї.

Душа вкраїнської дитини є пересякнена сотками років кормою вельми чутливою й ідеальною на підвалинах українсько-католицького вірування народу задобавом відрубного обряду від Заходу, а який як раз творить його специфічним у католицькій церкві, чи у стиканню ся з католиками наїзниками там, а тут знова дає нам сильніше почування народне, що для нас у більшій мірі є щастям.

У віруванню тому росла вкраїнська душа історична. Унія чи поворот до католицизму, а зглядно чистий вже вкраїнський католицизм злив ся і зріс у характер народу, перетворив ся дослівно і розумно віками у звязь органічну в нас, що бачимо нині докладно в поняттю і

**Брак науки
релігії.**

життю нашого народу і там на рідній і тут на еміграції цю розумну конечність, »що вірування наші та їхню форму мусять другі рівняти з українізмом«. І наколи хтось насяде та нищить їх, вбиває в нас одночасно народню душу.

Душа про таке вкраїнської дитини, на засаді насліцтва по дідах, вимагає конечно релігійної культури до свого нормального розвитку. Цього школа публична тутешня не дасть. Бо — ізза точки погляду держави при різноманітності релігій її горожан — є оправдане, але таки одночасно те є чільним браком для вкраїнської дитини. Не відчує може цього так дитина німецька, російська, муринська і кожня инша протестанцька або ортодоксальна, але дитина католицька, а передусім українсько-католицька, без цього корму релігійного в часові свого розвитку чи формування — згубить у будучности злуку з духом нашого народу. Бачимо ізза цього, що виховування вкраїнське бути ме на підвалинах релігії положене і це під загрозою знеправлення та погубління дійсного змісту нашої національної душі.

Сподію ся звова брудного рядна критики та різних притиків із деяких боків.

Не тільки ведлятого, але і я сам не хочу поперестати на аргументах тільки по ділі нашого українізму наведених,

та ізза цим питаю ся щиренько цих панів чимже є душа дитини після безсторонного та стислого знаття?

На це моя відповідь: дитина у своїому розвиткові переходить усі фази дієв люцтва, — і так, дикість, варварство, поступ, чи ліпше обяснивши, — дитина є в мініатурі людством, на якого овиді відбиваєть ся її ціла дієва дорога.

І так тепер погляньмо ще раз і погадаймо, хто це виховав люцькість, хто її вів за руку довгими віками, аж довів її до певної зрілості, самоділля та вольного вибору, — хто? Іще раз повторюю, що покрдно написалось: вели люцтво р лигії, первісно поганські, а пізніще християнство. Минаєть ся вже дваїцятьє століття, а історія навчає нас, що молода душа від раннього ранка до зрілого віку бути ме образована та кормлена релігією. А чим є дитина? Не є чи люцтвом у мініатурі, — маємо чи право перечити та відмовляти її того природного вікового корму? І ще — чия це дитина? Цього народу, який сам іще далекий до зрілості і вироблення заокругління питомої культури і знання, який сам має ще у своєму нутрі первісні чинники некультурности, а які виполоти і пригнути зуміє одна тільки релігія цього народу.

Поволи, мої панове реформатори, критики!...

А деж є ця сила у вас, яку ви нашої дієвій, історичній тресурі духа протиставити осміляєтесь?... Руйнувати дуже легко, та будувати важко-тяжко!

За нашою релігією є будування, складання мозольне, — про це і тут на американській землі вона, а ніхто другий, будувати та освічати ме душу дитини на кріпку у згоді та єдності із невмиручим духом нашого народу.

А дух цей спосний є повнотою ентузязму з Божою наукою Ісуса, а любов ця довгими історичними діями створила галицьку та сусідні її вкраїнські землі, хоч як було важке їх верем'я і є від переслідовців, і те вона стоїть тим дубовим частоколом найчистішого християнства під властивим іменем «українського католиства». Не до нас чи прорік Папа Климент Восьмий: «Через вас, гадаю, мої найукоханші Українці навернуть ся Схід»! Може немаємо мученика та опікуна Архієпископа Полоцького Йосафата, який собою поклав доказ цього живого вірування, тієї вічно живої вкраїнської душі. А справді, треба нам нині Його і Його помочи вельми багато! Може немаємо доказів на рідній землі, коли там на ново засівають ся поля і ниви наші мученицькими кісточками наших віруючих борців а мучеників, Українців католиків, за віру, народ, ізза живої віри та з ідеї для Матери

України? Неглянув чи на нас, тут на еміграції, керманіч вселенної і не шле нам двох Владик одночасно, щоб апостолували на народню славу? Не є чи надія для України? Не випередили ми інших тут католицьких громадянств? Це нічого може не значить мої панове? Для вас може ні, — бо ви незрячі і не віруючі. Але для нас — так, це нова доба, краща більша будівля ріднього, — надія на колись власної там державности!

Про це діти того народу перекинені з болю і конечности на тутешню гемісферу із такою історичною минувшиною і у такій хвилині, коли на нас покладають найбільші надії наші заморські браття, закуті так ганебно і придушені, — виховувані бути муть ці діти в школах безрелігійних та у докладі нас винародовляючих? Цеж ломання прав природи, прав душі та накладання неволі на духа народу.

Хай мені ще раз вольно буде попитати ся вас, мої панове, що підшиваєтесь нашим іменем та хочете прав у нашого громадянства українсько - католицького та рук своїх хочете на ньому, — чи не у цьому самому віруванню дістали ви лет до вищої думки та кусень білого хліба при нас, якого ви справді неварті, бо спроневірились ви завіщанням і святощам нашого народу, — а одначе ви є без чола, коли ще хочете з нами надалі

сідати при нашому столі та поживати ці Божі дари не иншої а вкраїнсько-католицької еміграції. Не у тому це віруванню складала вам ваші хлопчаці рученята ваша вкраїнсько-католицька мати, не у цій те церковці прямували ваші оченята дитячі до визин, до блакиту, не ваші чи губенята шепотіли цими моленнями святими, нашими, дорогими? Не культура може релігійних почувань руководила зривом вашої думки? Не на ній ви може вправлялись до перших мрій і вищих поривів? Скажіть, ні, прохаю. Бо ця релігійна тресура не завадила вам статись тим, ким ви є нині. Може вона заковала вас у неволю і фанатизм?

Будете розумні та позволіте вкраїнським, неначеб сирицьким, дітям рости і дозрівати під крилом церкви та плекати вірування прадідні ваших батьків. А наколи їм поростуть крила кріпкі в українізм і трівкі в народолубство, вони самі мати муть вибір вольний до життя і до вірування.

Релігія не вяже душі, вона тільки дає міру життю та кладе підвалини відвічних правд. За цим не вольно відмавлати нам того духового корму для вкраїнських діточок кинених у чужее море. Не вольно нам брати на наші сумління гвалту відняття спасенних способів оборони в боротьбі за народню душу.

Рахуймось із цими фактами!

Досліджувати про це треба нам і конечно брати під розвагу браки з огляду на нас не тільки в школах прилюдних містецьких але і в інших друго-громадянських — парохіяльних.

Брак рідної мови.

Мушу зазначити, що наша дітвора, загально сказавши, за дуже рідонькими винятками не є ще із таких хат українських, в яких родичі Українці малиб поняття точне про нашу минувшину, про свою мову, про правильне народознавство і друге. Та й звідки? Таж це наш український люд, хлібороб, емігрант, що примандрував до Америки, приїхав цебте хвилево долю свою поправити та й остався мовби случайно навсе. Не привіз зі старого краю освіти зі собою, тільки прикрий, хмурий спомин кайдан, нерозпізнавав ся добре у народній свідомі, виніс тільки одну релігію, яко вікову спадчину і ця єдино церквою лучить його з минувшиною та батьківщиною. Люд цей запрацьований, започений у труді на цій вольній землі, біжучи за долями, не має ні вольної мисли, ні охоти та спосібности, щоб своїх діточок дечого навчити або дещо в їхні серця впоїти. Єсли про те школа не навчить рідної мови і історії, діти нічого немуть уміти. Чи аж діточок треба питатись — вони хотять учитись? Цеж бо діти, а не громадяни

свідомі, яким треба конечно до голови науку вложити на життя поки іще час.

Цимчасом ні в школі прилюдній, ні в якій небудь другій, цієї науки не дістане. І цілком природно. Держава має стільки різнородного походження горожан, що не може давати науки рідної мови кожному з осібна, а друго-громадянські школи знова плекають свою дітвору наукою своєї рідної мови. А діти вкраїнські не двоє і не троє йдуть і у ці друго-народні школи, та вчать ся мови як раз ворожого нам народу найзничого, калічать свою українську душу і стають ся яничарами, перекінчниками, ворогами своїх власних хоч нерозумних чи недбайливих родичів, за що вони й ще добре платять. І так більчаєть ся, довжіє ряд народних шкідників. Із прилюдних шкіл знова стидають ся рідного імени і перемінюють Ковалів на Шмідів, Ковальчуків на Степлетонів і так далі. Запитаєш ся учня — хто ти є — скаже тобі «джермен, айриш, поліш, або ще іначе але ніколи «юкраїнієн», — інвестигуєш далі, та по годинній розмові доходиш, що його батько був «Рошін» або «Рутінієн» або «Лютірієн» або «Галішин», або «Карпатієн» але сохрани Господи «Юкраїнієн» — скорійш вийде «Країнієн». А для України щож? Деж найдемо цих будучих смільчаків, що яко доктори, адвокати, вчителі, бізнесмени, а може дехто яко конгрес-

мен чи сенатор у будуччині відгукнутись схоче: «Я українець американський» або «американець українського роду, впоминаюсь за справу України»! А так гукають і в конгресі громадяни інших громадянств за справу своєї старокрайської батьківщини. Чиї з вас очі не бачили цілих вулиць, дільниць тут у городові о характері наскрісь старокрайської даної суспільности, — чиє вухо не чуло тут звук рідньої мови другої еміграції знаної, хоча ворожої нам. Учімося і від ворогів наших, це вельми придасться нам. Хто це зробив? Релігія та її церква зі своїми друго-громадянськими школами так названими «парохіяльними.» Знаєте, де на Вестах, там тільки одна, між іншими, парохіяльна їхня школа плекає два тисячі дітей, а вчителюк Сестер є при ній триста. А гляньте по Дітроїт, Бофало, Піцбург і т. д. здибаєте їхні дійсні Варшави, Кракови, Тарнови і інші. А деж є наш Львів, Галич, Самбір, Ужгород, Перемишль, і другі? Нема регулярних парохіяльних українських шкіл, нема Сестер вчителюк, немаєш і цеї сили, — те причина! Чомби неперенести споминів і душі з над Дністра, Прута Бугу, Сяну, Попраду, Тиси, Бистриці і т. д. Чомби непочути дітвори шкільної наймилішого говору рідної хутірки? Це від нас залежить...

Виключно від нас і ніхто нестане нам у розріз!

**Чужий нам
дух у других
школах.**

Є річі неуняті а трівкі і моцні, більш впливові ніж другі актуальні, реальні та дотикальні. Опреділити їх та словом уняти є вельми трудно. Бо складають ся на них чинники недо хвачіння, мовби роздроблені у повітря, в якому вони безнастанно плавають, хвилюють ся, це добивають, те відбивають, а заєдно надають тон особливищий та краску недоба чальну і екзистують реально та для нутрішнього нашого поняття докладно відчуті, а високо впливові. Такий дух чи настрій, чи характер витворює собі кожна школа і впоює чи насякає ним кожній ученъ у високій степені.

Вкраїнського духа школи, це цілком природне, мож його витворити тільки усіми українськими чинниками ділаючи ми у школі. І так — напямок школи і її характер — український; — вчителі чи ліпше казати вчительки, їхні почування та способи думання — українські; — стосунок до учнів, заховування ся, нитки взаїмних почувань, спільність усособлінь, умиловання, вірування і обряд, між дітьми а кермою, — це всьо разом взате, складаєть ся на цей недо хвачіння могутний дух школи, в якім дитина розвиваєть ся, розростаєть ся або нидіє, па чить ся, губить ся для нас. На цього ду-

ха впливає рівнож іще багато других речей як усміх, догана, веселість, забави, а навіть жест і юмор.

Так щиренько запитаю ся тепер, — чи хочби найліпша, найдосконаліща школа на світі, а чужа нам, може успокоїти наші народні бажання? Ні, — іще раз — ні! Нераз бачить ся родичеві, що це нічого, як дитина вчить ся добре, робить гарні поступки в науці, росте у знаттю, неманіфестуєть ся нічим її скрита таємна глибінь! А одначе велике ділання вертить, переображає цілу невидиму природу дитини, пересякає її і красить, і пише на неї тон чужої школи і відчуженого духа народу. Виходить це на яв нераз пізно, по роках, і тоді нагль родичі починають відчувати далекість і чужість, неначе пропасть між власною дитиною а собою. Спостерігають аж тоді зі здумлінням і розпукою, що укохана їхня дитина, вже не є їхньою власністю, що від них відійшла далеко-далеко, а ізза цим і від свого народу. Не так чи воно?...

Возьмімо під звагу, що маючи свої українські парохіяльні школи регулярні чи порядочні, будемо мусіли виповнити право державне та наука бути ме трактувана о викладній мові англійській. Та над це остають ся нам години рідної мови, історії, релігії, співу, гімнастики — вправ, дух і характер та змагання загальні народу. Овшім дитина зуміє

тоді висловитись поправно про своє та вчитись ме на здорового члена американського громадянства і бути складовою частию українського організму.

Школа другонародна цебте чужа парохіяльна, нераз і змовою наших ворогів, обезвладняє по перше наші почування своїсті у дітий наших, перетворює їх на бездушну мовби креатуру, обонятну і холодну для українізму, а нераз у розріз ідучу та яничарську для нашої рідної справи. Можу сміло сказать, що таке є і противне конституції цього краю, у якій дослівно стоїть добро усіх. А таке не буде нашим добром, отеж і nebude і добром загальним з огляду на нас в Америці.

Чужий дух школи вбиває українську душу дитини на готовить її на корм чи жир для иншої культури нам чужої. На такий лад бідніємо, обнижаємо чисельність нашого громадянства, а у дитини ломимо право природного розвитку і недаємо їй дійсного Pereznachіння перед Богом, Україною і Америкою!

Наш стосунок
до прилюдних
і друго-громадянських
шкіл.

Застерігаю ся, що тут не йде про добрі, шляхотні почування, як вдячність, привязання і обовязки до цього краю, якого ми всі горожанами. Тут іде про щось инше. Пропагаторство надте фурсовне так звана «тресура пар фурс» в американськiм патріотизмі тепер по во-

енним часі має свої великі хіби. Єслиб у школі прилюдній, як ми звемо тут публичній, брали на згляд нашу народність дитини та свідомили її, що вона є членом свого народу, який мав світлу минувшину, розумний українець американський не давси пригани патріотизмові.

А тутешна публична школа, проти якої боруться в тілах усталодавчих поодиноких тутешних держав Айриші Німці Чехи, Ляхи та навіть Жиди і другі, з огляду на своє шкільництво, — є наскрізь державного, а навіть місцями скрайною, біготною, протестанцькою через свої вчительські сили, яка готує діточок так на так званих горожан Америки. Це неслухно і неприродно — вельми несправедливо. А управа знова держави, не боронить, і не сміє боронити, ніякій народности виконати обов'язків для загальних цілей свого народу. Зважимо добре — хто створив і споміг незалежність Ірландії, — Новій Польщі, — Чехословачії, як не впливи тутешні їхніх громадянств на рішачі чільні державні тут круги! А які ці впливи пресильні своїм парохіяльним шкільництвом та патріотизмом набути у тих школах.

Зважимо далі, що діти наших недбайливих родин, у яких матери цілком безпатріотичного знаття і вмилювання,

цебте без своїсто-ріднього народолобства приходять до школи публичної з душою, як картка білого паперу, на якій хата, рідня не вписали нічого, або частенько самі речі діткливі, больні, лихі. На такій душі свіжій, молоденькій а охочій і безізмстовій починаєть ся форсовний засів культу в розріз ідучого нашому віруванню і народному духові. Бідненця, слабка дитяча душа незможе вбронитись ніяким змістом, ніяким вмилюванням, бо його немає, — починаєть ся процес під цим вельми багацьким а бадьорним, а мудро обдуманним апаратом доцільного ділання, який хватає відразу кожню нашу таку дитину, а такі тільки майже маємо, і неподільно підбиває її своїм внішнім чаром своїх вражінь і впливів.

Дитина вчить ся кохати і шанувать, любити і величать тільки цю бадьорну справу, а яка іще не є всім. Імпонує її багацька школа, безплатна наука, а платна високо в податках, безплатні книжки, олівці, добра людяна вчителька, забави, сніданка і підвечірки, нераз танці і друге. Та нічого дивного у цьому. Іначе воно й бути неможе. І це небулоб лихо, навіт пожадане, еслиби з дитячої душі не крали любови і памяти для старої вітчизни, хоча далекої за морем, еслиби не вбивали в дитині відрубности та своїстости вкраїнської душі.

Багатство світа та люцтва спираєть ся на розманітності та багатстві проявів ріжнородньої люцької вдачі, а не на формуванню на таку а цяку потребу, ціли та вигоди партійні даної держави. В країнська дитина так, як і кожня друга, деби воно зроджена не була, і вихована, приналежить до одинокої матери народу — України. І треба нам конечно з цим глибоким почуванням жити, родити ся і рости. А цимчасом у чужинецькій школі або публичній учимося не тільки говорити другою мовою, але і думати на її лад, кланятись чужому, забувати на своє, гнутись перед багатством та так губить душу свою вкраїнську у чужому морю. А Вкраїна? Україна — далека вона, бідна, роздерта, розкавальцювана, придушена, що день зі свіжими могилами мучеників — борців, — стаєть ся німою, безрадною, запімненою своїми дітьми, що колись клялись трижди для неї жити!... Пращай про це, — ти стара, багатирська віками і минувшиною, повна трагізму, а премила, прегарна батьківщино моя — Україно! Немовлята твої, на блудні шляхи спрямовані, пращають тебе, на інші великі, вольні а багацькі, вигідні переходять служби, — пращай!...

Маємо тут правні способи і вольну Свої школи.
конкуренцію децидувати, говорити і думати за себе, якої ніт сучасно на рідній.

Прегарним, а вельми прикладним способом у високому, достойному змагання хай послужить біль і клич із рідної під заголовком «Українські Школи під польською владою... Відбитка з Народнього Календара на 1924 р., — Видавництво «Бистриця», Станиславів, 1924, сторін 16.), яку кожний хай прочитає і застановить ся. А в цьому ще й не все. Є брак одного чільного, — апелю до минушини, до підняття на ново наших церковних шкіл чорного і білого духовенства. А це немаловажне для освічених робітників народних, для яких і там у цьому знайдеть ся багато-багато місця.

А в нас? —

По такому роздуманню характерів і впливів других шкіл на нас, із черги треба перейти до опрeдiлення характеру нашої будучої школи.

Справедливість наказує приложити до неї свою міру. Тамті школи це або багацькі державні, або парохіяльні шовіністичні майже вже запоможені з батьків у третьому або і четвертому поколінню.

Початок кожний важкий. А ми ще бідні. А одначе не сміємо дозволити, щоби нам дiтворi йшла на марне. Мусимо хватитись чогось, щоб ратувати ся перед **винародовленням**. Чим скоріше возьмемо ся, тим ліпше для нас. І так уже вельми позаді ми є.

Передусім треба нам Сестер вчителюк. Сестра вчителька — це матір у рясі, вона одна вже з покликання вміє поматеринськи обійти дитину в школі, вирозуміти дитячі потреби, її вплив сягає аж до хати і церкви, а усюди мовби покармом із грудий кормить дитину любовю і вмилюванням до цього, що цілому народові дороге. Треба нам молодого дівоцтва, щоб принесло себе на жертвник для загального добра. Находять ся такі між нами та вступають до чужих монастирів і служать чужим! Треба нам у цьому напрямові ревної праці і заохоти, а не нехтування, як було те до цього часу, іще в розріз ідучі опінії і наклії місто заохоти. Старчать нам іще дерев'яні церкви, Ісус прийме охотно в них наші щоденні жертви, а хай мурують ся чимскорійш парохіяльні школи, із яких вийдуть такі, що добудують чи перебудують ці церковці на величаві українсько-католицькі храми! Один, два монастирі, чи матерні доми Сестер Василіянок, це замало, — треба нам більше і більше і там де ніт іще свого духовника, де нема церкви, і це передусім, бо момент винародовлювання настає, як гураган. Не тільки треба нам Сестер Василіянок, що таку світлу мають за собою вчительську сліду на рідній, а терба пристаратись конечно нам Сестер Служебниць, що такий трівкий дають примір учите-

лювання в Канаді. Треба нам іще конечно відчинити новий сестричний збір із гори з першою метою вчительською і створимо таким робом своєї, родимі, неначеб вкраїнські Сакракерки — Сестри Хризостомки! Це справді залежати ме від наших Владик та їхнього прино-
рвлення ся до тутешних умовин і ко-
нечностей, а що вони від початку возь-
муть під звагу. Одноіменний монастир,
передусім тут в Америці пічне з бігом
часу стояти на місці, отеж цим самим у-
же нидіти, а маючи конкуренцію, щоби
так звать по нашому — співзавідниц-
тво з друго-іменним, бадьорить їхнього
духа, підносить, ширшаєть ся на обсяго-
ві, і дістаємо кращі результати — овочі
праці нам тут так дуже конечної. По-
розумів це добре Захід, взявші під роз-
вагу природу люцьку, і розсипались
ріжньоіменні сестричні доми до підста-
вового труду для народів. Не так чи во-
но тут в Америці у других? Приміри бі-
ля нас, тільки не хочемо з їх користати,
а обряд наш відрубний немає нічого
спільного з цим, навпаки, він скріпить
ся, взмоцніє, зробить ся фундаменталь-
ним іще більш, если приймемо такі за-
садничі доповніння. Сотки вкраїнських
дівчат, тут вже роджених і образова-
них, найдеть ся охочих до цього вино-
граду, тільки треба нам їх заохотити, а
не зразити, до цього пожертвування Бо-

гові та народові, а цеж буде фунда-
ментальним свідоцтвом розвитку нашої
еміграції. Бог нам усьо дав, тільки ми
не вміємо дивитись на те, не хочемо вико-
ристати та приноровитись до сучасної
хвилі, від чого таки залежить наша бу-
дуччина. До цимчасної помочи можуть
нам стати чеські або німецькі сестри,
згори кажу невідмовлять, і допоможуть
вишколитись нашим. А це якраз нав-
чить, у загальному значінню, більшого
пошановання нашого обряду.

Це найчільнійша, зі всіх чільних,
справа, що повисла на мисли і серцю
кожного здорово думаючого українця
католика тут в Америці!

Створімо тут своєю школою другу
Галицьку Україну, як створилась у Ка-
наді друга Франція, як повстала іще
більша Ірляндія тут у Сполучених Дер-
жавах, як там на їхній старій землі, як
повстали тут Варшави, Кракови і дру-
гі. А всьо через парохіяльну школу.

Маю свій досвід. Не говорю ізза зе-
леного столика! Було це ще в Сентлу-
їс, кілька літ тому назад. Душпастир-
ська праця важка, родини розкинені
як звичайно на цілий город і поза горо-
дом, дітвори в шкільному віці доста,
ходили всюда тільки не до своєї школи.
Заложив я парохіяльну прилюдну шко-
лу, це є від 9-тої рано до 3-тої сполудня.
Дітий на два відділи повно з першого дня.

Вчителька айришка, вихованка своїх сестер, провадила предмети обов'язкові на англійській викладній мові, дякуючи учитель азбучну вкраїнську науку, я вчив релігії та директорував, цебте провадив. Хто невірен, хай попитаєть ся тамошніх натовді людей, — що за захват, точність, поліпшіння теж парохіяльних фінансів, пошана родичів церкві і школі, дух американський і вкраїнський, надії, питомий характер, атмосфера нам вроджена та даюча краще і певніше місце у американському горожанстві. Вчителька сама навчилась у короткому часові хреститись по нашому, молитись по нашому і з дітьми, об'ясняти на павзах дещо з нашої історії і друге — а дуже охотно. Бож це не протиділає цьому красві, — напроти помагає на ліпше його горожанство. Рік я вів так школу, сам оставлений на собі і був вдоволений з нових дослідних результатів. А коли відіхав і школа замного змарніла, пропала. Нераз жалію за тією нашою дітворою, за цим наймиліїшим часом гуку дітвори у цій першій школі, а Біг один тільки знає кільки прийшлося за цю школу, як за яку ганьбу, переживать лихого від своїх. Нині змінились часи, змінились погляди, конечність навчила дечого ліпшого, еміграції нової нема, треба жити ізза цього, що є, треба продумувати на модерний лад, іти слідами вже

виробленими другими. Нині дозрів уже час! Новозаіменувані і положені для нас Владики в дорозі! Щасть Боже! — жде їх праця немала і понад всео — перша справа — це справа школи!

Пишу це прилюдне письмо до нашого громадянства від серця і розуму, від дійсного досвіду та твердого придбання собі цих моїх спостережень на які склались мої тут роки в Америці та моя шкілька фаховість на рідній служивши нашій школі. Пишу і задля цього, щоб приготувати і пояснити наше громадянство та помочи Владикам на їхні розпорядки, а передусім на слушні інформації, бо хто бажає добра і поводжіння справам нашого громадянства, кожний по зможі докине цеголку до загальної нашої будови. Впрочім нічого нового не пишу, хиба реасумую наші браки, хіби, конечности, не занехую наших добрих сторін, та вбираю у форму педагогічного знання, та національної свідомості і обов'язку.

Мушу доложити, і таке, що наші дякоучителі стануть на вищій степені та будуть інтересуватись серйозно школою та методами навчання. Прийде з усякою певністю до оснування дякоучительської колегії, де станеться фахово трактувати цей рівнож високий завід. Приходить час, що і за їхню тверду працю дістанеться дійсне обшанування, бож вони у новому нашому шкільництві

найдуть рівнож чільне місце, яко професори рідної історії, музики, обряду і пр. А й їм так як і нам треба кріпше держатись на ногах та частійше заглянути до книжок, бож чоловік учить ся до смерти.

Справа ця шкільна не сміє ділити нас, гейби на дві народности, ми мусимо пошанувати наші щоб так зазначить «льокалізми», бож чи Галичани чи Прикарпатчани, це одно матірне тіло, якого хребтом спійні були, є і будуть чудові наші кохані а рідні Карпати! Відложимо на бік для вищої ціли, — для добра «Рідної Школи» і її діточок усякі межиусобиці, бо інакше тільки на грісі будувати мемо, а така будівля вже від фундаменту буде хвійною, отеж нетривалою.

Ми, Галичани, рахуємось більш освічені, чи як там іначе, — станьмо більш виrozumілі браттям за Карпатами, та не забуваймо, що ніхто инший, а вони, пригорнули там до себе десятки наших освічених Галичан та непожаліли їм кусня свого хліба після листопадового зриву.

На кінець.

В школі і через школу наша будучність! Це загальний клич, комунал, отверте бажання усіх!

Наші заповомові інституції невідмовлять своїх дарів, я знаю і вірую, до бу

дови нашої пової а рідньої школи. Вони крім цього, оподаткують ся на сліду-ючих конвенціях хоча на два, хоча на три роки, бо вони знають, що через школу дістануть кожню нашу дитину на здорового і розумного, а льюального свого члена своєї рідної організації. І так повстануть чим скорійш сестричні дома, а з ними своя школа, рідна школа!

Кінчаючи цих моїх кілька слів, позволяю собі навести чудову віршу нашої поетки Малицької.

В ній плекаєсь рідне слово,
В ній надія на обнову,
З неї виллєсь, наче море
Струя світла у простори,
А огріє хлопські тини,
І проміння в хату кине,
І розжене тьми довкола
Українська рідна школа!

З неї вийде племя сміле,
Що поборе всякі сили,
Що обійме менчих братей,
Сонних кликне в труд завзятий,
А в цім труді зломить пута,
Що в них наша доля скута
І підійме рабські чола
Українська рідна школа!

Писано в Бофало, Н. Й. Квітня і Травня
1924 р. Кінець.

